

การเตรียมความพร้อมของประเทศไทย
ในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)

ประเด็น

Medical Hub และ Health tourism

นายแพทย์เรวัต วิศรุตเวช
ที่ปรึกษาประธานสภาผู้แทนราษฎร

เอกสารประกอบการประชุม
วันพฤหัสบดีที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๔

! การเตรียมความพร้อมของประเทศไทย ในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)

ความเป็นมา

จากการที่กลุ่มประเทศอาเซียนได้บรรลุเป้าหมายที่ดำเนินการไปสู่การจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนหรือ อาฟตา (AFTA) ในปี 2546 อาเซียนยังจะให้ความสำคัญในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจร่วมกัน อย่างต่อเนื่อง โดยในที่ประชุมสุดยอดอาเซียน(ASEAN Summit) ครั้งที่ 8 เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2545 ณ ประเทศ กัมพูชา ได้เห็นชอบให้อาเซียนกำหนดทิศทางการค้าเป็นงานเพื่อมุ่งไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับประชาคมเศรษฐกิจยุโรป(European Economic Community: EEC) ภายในปี 2558 โดยจะเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน (single market and single production base) มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานมีฝีมืออย่างเสรี เพื่อมุ่งให้ อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน และให้ เร่งรัดการรวมกลุ่มเพื่อเปิดเสรีสินค้าและบริการสำคัญ 11สาขาสำคัญ (priority sectors) ได้แก่ การท่องเที่ยว การบิน ขนยนต์ ผลิตภัณฑ์ไม้ ผลิตภัณฑ์ยาง สิ่งทอ อิเล็กทรอนิกส์ สินค้าเกษตร ประมง เทคโนโลยีสารสนเทศและสุขภาพ ต่อมาได้เพิ่มสาขาโลจิสติกส์เป็นสาขาที่ 12 โดยมีการเร่งลดภาษีสินค้าระหว่างกันให้เหลือร้อยละ 0 ภายในปี 2553 สำหรับสมาชิกเดิม และปี 2558 สำหรับสมาชิกใหม่ ประกอบด้วย พม่า ลาว กัมพูชา และเวียดนาม (CLMV) ภายใต้กรอบอาฟตาและได้ มอบหมายให้ประเทศต่างๆ ทำหน้าที่รับผิดชอบเป็นผู้ประสานงานหลัก (Country Coordinators) ดังนี้

- พม่า สาขาผลิตภัณฑ์เกษตร (Agro-based products) และสาขาประมง (Fisheries)
- มาเลเซีย สาขาผลิตภัณฑ์ยาง (Rubber-based products) และสาขาสีงทอ (Textiles and Apparels)
- อินโดนีเซีย สาขานยนต์ (Automotives) และสาขาผลิตภัณฑ์ไม้ (Wood-based

products)

- ฟิลิปปินส์ สาขาอิเล็กทรอนิกส์ (Electronics)
- สิงคโปร์ สาขาคเทคโนโลยีสารสนเทศ (e-ASEAN) และสาขาสุขภาพ (Healthcare)
- ไทย สาขาการท่องเที่ยว (Tourism) และสาขาการบิน (Air Travel)
- เวียดนาม สาขาโลจิสติกส์ (Logistic)

ดังนั้นเพื่อให้การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเป็นไปด้วยความพร้อม สอดคล้องกับนโยบายของ รัฐบาลที่จะผลักดันให้ไทยเป็นศูนย์กลางของการบริการด้านสุขภาพและการท่องเที่ยวในภูมิภาค จึงจำเป็นต้องมีการเชื่อมโยงและบูรณาการภารกิจของหน่วยงานราชการต่างๆ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน รวมทั้ง การปรับกระบวนทัศน์ บัญชี และกฎหมาย ให้มีความชัดเจน และการพัฒนาระบบกลไกการตรวจสอบติดตาม ผลการดำเนินงาน อันเป็นการกิจที่สำคัญของสภาผู้แทนราษฎร

สถานการณ์ปัจจุบัน

๑. การขับเคลื่อนนโยบาย Medical Hub ของรัฐบาลประสบความสำเร็จ สามารถสร้างแรงดึงดูดชาวต่างชาติให้เข้ารับบริการสุขภาพในประเทศไทยมากขึ้น เจ็อน ไขอุปสงค์ดังกล่าวก่อให้เกิดความต้องการบุคลากรทางการแพทย์ และจำเป็นต้องเพิ่มอัตราการผลิตบุคลากร
๒. ภาคเอกชนต้องการมีส่วนร่วมในการผลิตและเพิ่มทุนจำนวนบุคลากรแพทย์เข้าสู่ระบบบริการ จึงเสนอให้ปรับปรุงกฎระเบียบของแพทย์สมมาให้เอื้อกับการฝึกอบรมแพทย์ประจำบ้านในรพ. เอกชน และสามารถนำแพทย์ชาวต่างชาติที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเข้ามาเพื่อบรรเทาผลกระทบในด้านการขาดแคลนบุคลากรซึ่งมีความรุนแรงมากขึ้นจากการที่มีผู้รับบริการชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาใช้บริการรักษาพยาบาลในประเทศไทยเพิ่มขึ้น
๓. ปัจจุบันมีโรงพยาบาลเอกชนจำนวนทั้งสิ้น 333 แห่ง 35,792 เตียง มีจำนวน 40 แห่ง ที่มีศักยภาพให้บริการรักษาพยาบาลชาวต่างชาติ ภาคเอกชนเป็นภาคส่วนที่ขับเคลื่อนผลผลิตของนโยบาย Medical Hub อย่างเป็นรูปธรรมมากกว่าภาครัฐ เนื่องจากภาคเอกชนมีเป้าหมายทางธุรกิจที่ชัดเจน และไม่ต้องการถูกจำกัดด้วยระเบียบวิธีหรือขั้นตอนทางราชการ
๔. ผลผลิตขั้นสูงสุขภาพมีการแข่งขันสูงในตลาดโลก แต่มูลค่าการส่งออกของไทยยังน้อยอยู่ เมื่อเทียบกับคุณภาพและศักยภาพของประเทศไทย ในขณะที่กลุ่มผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยและบริการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก เป็นกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่ต้องการสนับสนุนเชิงนโยบายอย่างเป็นรูปธรรมและสามารถพัฒนาให้มีมูลค่าเพิ่มในห่วงโซ่มูลค่า (value chain) ของนโยบาย
๕. มูลค่าตลาดท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคอาเซียนมีแนวโน้มสูงขึ้น ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันคือราคาการรักษาพยาบาลที่ดึงดูดใจ โรงพยาบาลได้รับการรับรองมาตรฐานสากล การบริการที่ครบวงจรไม่ต้องรอคิวนาน และการเดินทางเข้าประเทศที่สะดวก
๖. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) มีหลายหน่วยงานรับผิดชอบ แต่ยังคงการบูรณาการขาดการพัฒนารูปแบบเพื่อสร้างแรงจูงใจเชิงพาณิชย์และขาดกลยุทธ์ทางการตลาดเชิงรุก รวมทั้งขาดการบูรณาการหรือผสมผสาน โปรแกรมการท่องเที่ยวร่วมกับการท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ อีกทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่มีความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้มีมาตรฐานสากล
๗. ธุรกิจบริการสุขภาพทั้งสถาและนวดไทยเป็นที่นิยมของชาวต่างชาติ ทั้งที่เข้ามาใช้บริการในประเทศไทยและธุรกิจบริการในต่างประเทศ ด้วยศักยภาพและความโดดเด่นของบริการ ในขณะที่ตีประกาศกระทรวงสาธารณสุขเพื่อการรับรองมาตรฐานสถานประกอบการเพื่อสุขภาพอยู่ในระหว่างจากร่างเป็นพรบ. สถานประกอบการเพื่อสุขภาพ

โอกาสของประเทศไทยในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

๑. GDP ของประเทศไทย มีมูลค่าเพิ่มขึ้น เนื่องจากการประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนรวมหัวเป็นตลาดขนาดใหญ่ มีประชากรกว่า ๕๕๐ ล้านคน และผลกระททางจากการลดอัตราภาษีเป็น 0% ในปี ๒๕๕๕ ส่งผลให้ GDP ของประเทศสิงคโปร์เปลี่ยนแปลงมากที่สุด โดยเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑.๒๐ สำหรับประเทศไทยนั้นเป็นอันดับสองที่มูลค่า GDP จะเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ ๑.๑๕ รองลงมาเป็น อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย เวียดนาม พม่า ลาว และกัมพูชา ตามลำดับ

๒. การค้าบริการ มีการตั้งเป้าหมายการเจรจาเปิดเสรีการค้าบริการอย่างชัดเจน เพื่อให้การค้าบริการของอาเซียนเป็นไปอย่างเสรีมากขึ้น และพัฒนาระบบการยอมรับร่วมกัน (Mutual Recognition Arrangements: MRAs) เพื่ออำนวยความสะดวกในการประกอบวิชาชีพในสาขาแพทย์ ทันตแพทย์ พยาบาล รวมทั้งส่งเสริมการร่วมลงทุนของอาเซียนไปยังประเทศที่สาม

๓. เพิ่มขีดความสามารถของไทย เมื่อมีการใช้ทรัพยากรการผลิตร่วมกัน เป็นพันธมิตรทางธุรกิจร่วมกับอาเซียนอื่น ทำให้เกิดความได้เปรียบเชิงแข่งขัน (Comparative Advantage) และลดต้นทุนการผลิต โดยระบบโลจิสติกส์ในภูมิภาคสะดวกและถูกลง มีความได้เปรียบทางภาษีนำเข้าว่าประเทศคู่แข่งอื่นที่อยู่นอกอาเซียน

๔. เป็นการดึงดูดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI) ซึ่งน่าจะเพิ่มขึ้นอย่างมาก เนื่องจากการรวมตัวเป็นตลาดขนาดใหญ่ (Economy of scale) มีประชากรกว่า ๕๕๐ ล้านคน GDP มากกว่า ๑.๕ ล้านล้าน USD ลงทุนผลิตในประเทศหนึ่ง สามารถส่งขายได้ทั่วโลก

แนวโน้มการบริการสุขภาพตามข้อตกลง AEC

๑. การบริการสุขภาพตามแนวชายแดน (Mode ๑: Cross Border Supply)

ตลาดการค้าชายแดนมีบรรยากาศส่งเสริมการลงทุนเพิ่มขึ้น มีการเดินทางข้ามรั้วบริการด้านการแพทย์ของประเทศเพื่อนบ้านที่มีชายแดนติดกันมากยิ่งขึ้น

๒. การบริโภคข้ามพรมแดน (Mode ๒: Consumption Abroad)

เนื่องจากการรวมตัวเป็นตลาดขนาดใหญ่ บริการด้านการแพทย์และสุขภาพของประเทศไทยมีศักยภาพ การคมนาคมสะดวก ทำให้สัดส่วนผู้รับบริการชาวต่างชาติในแถบภูมิภาคอาเซียนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากเดิม

๓. การจัดตั้งหน่วยบริการสุขภาพในต่างประเทศ (Mode ๓: Commercial Presence)

กลุ่มโรงพยาบาลเอกชนขนาดใหญ่สนใจในการเปิดหน่วยบริการหรือสถานบริการที่ประเทศต้นทางที่มีศักยภาพ เนื่องจากแรงผลักดันจากข้อจำกัดและการอำนวยความสะดวกด้านการลงทุน โดยปฏิบัติกับนักลงทุนอาเซียนเช่นเดียวกับนักลงทุนของประเทศตนเอง

กลุ่มสถานประกอบการเพื่อสุขภาพมีความพร้อมในการเป็นพันธมิตรทางธุรกิจร่วมกับกลุ่มธุรกิจอาเซียนอื่น ทำให้เกิดความได้เปรียบเชิงแข่งขัน (Comparative Advantage)

๔. การเคลื่อนย้ายของผู้ประกอบวิชาชีพ (Mode ๔ : Presence of Natural Persons)

ผู้ประกอบวิชาชีพแพทย์ ทันตแพทย์ พยาบาล มีแนวโน้มเคลื่อนย้ายออกและเข้าอย่างเสรี ทั้งนี้เนื่องจากสามารถขอขึ้นทะเบียนหรือขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพในประเทศผู้รับเพื่อเข้า/ประกอบวิชาชีพในประเทศนั้น ได้ โดยต้องเป็นไปตามกฎระเบียบภายในของประเทศผู้รับ

การเตรียมความพร้อมของรัฐบาลไทย

ประเด็น Medical Hub

- ปรับปรุงกฎหมายที่เป็นอุปสรรค โดยการลด / ยกเลิกข้อจำกัด ในการเดินทางเข้ามาให้บริการด้านการแพทย์ในประเทศไทย เพื่อให้เอื้อต่อการเข้าถึงได้อย่างสะดวก เช่นการออกวีซ่าด้านสุขภาพแก่นักท่องเที่ยว (Medical Visa) ให้มีระยะเวลา 6 เดือน และสามารถต่ออายุได้ ครึ่ง โดยการรับรองจากแพทย์ในสถานพยาบาลรับผู้ป่วยไว้ค้างคืน ทั้งภาครัฐและเอกชน
- การพัฒนามาตรฐานและความสอดคล้องของผลิตภัณฑ์สุขภาพ เวชภัณฑ์ยา และเวชภัณฑ์มีชีวะในด้านคุณภาพสินค้า การตรวจสอบ การออกใบรับรอง และปรับปรุงกฎเกณฑ์/กฎระเบียบ/ข้อกำหนด สำหรับผลิตภัณฑ์ต่างๆ รวมทั้งพัฒนาการยอมรับมาตรฐานซึ่งกันและกันให้มีความสอดคล้องกันมากยิ่งขึ้น
- ส่งเสริมบริการภาคเอกชนให้รวมตัวกันแบบคลัสเตอร์ ทั้งด้านการรักษาและการส่งเสริมสุขภาพ เพื่อรองรับผู้รับบริการชาวต่างชาติตามกลุ่มเป้าหมายของสาขาบริการ ได้แก่ กลุ่มที่เน้นการรักษาด้วยเทคโนโลยีมาตรฐานระดับโลก กลุ่มที่เน้นการรักษาที่เป็นความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง เช่น ด้านศัลยกรรมตกแต่ง กลุ่มที่เน้นการรักษาด้วยเทคโนโลยีระดับสูงแต่ยังอยู่ในขั้นทดลอง เช่น การรักษาด้วยเซลล์ต้นแบบหรือ Stem Cell กลุ่มที่เน้นการรักษาด้านทันตกรรม กลุ่มที่เน้นการให้บริการตรวจสุขภาพ กลุ่มที่เน้นบริการส่งเสริมสุขภาพองค์กรวม และกลุ่มที่ให้บริการทางเลือกแบบผสมผสาน ด้วยกลยุทธ์ทางการตลาดในต่างประเทศที่หลากหลาย ทั้งการใช้ตัวแทนในประเทศและต่างประเทศหรือร่วมกันเป็นพันธมิตรทางธุรกิจร่วมกับอาเซียนอื่น
- การพัฒนาสถาบันการศึกษาทางด้านการแพทย์ให้มีความเป็นเลิศทางด้านวิชาการ ติดอันดับ Top ten ของโลก โดยการเทียบเคียง (Benchmark) กับสถาบันการศึกษาระดับโลก ในอาเซียนและภูมิภาคอื่นของโลก
- การพัฒนาภาคความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน (Public Private Partnership ; PPP) ส่งเสริมให้มีการลงทุน การแลกเปลี่ยน การใช้ทรัพยากรร่วมกัน
- สนับสนุนแพทยศาสตรศึกษาให้มีการเรียนการสอนแพทย์ประจำบ้านในบางสาขาที่ต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ในการใช้โรงพยาบาลในกลุ่มประเทศอาเซียนเป็นแหล่งฝึกอบรม

- ๗. สนับสนุนการออกไปประกอบโรคศิลปะชั่วคราว (Temporary license) อนุญาตให้สถานพยาบาลและสถานประกอบการภาคเอกชนสามารถนำผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมและประกอบโรคศิลปะจากต่างชาติเข้ามาให้บริการแบบชั่วคราวได้
- ๘. การพัฒนาระบบการเบิกจ่ายค่าบริการจากการเดินทางที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการรักษาพยาบาลในภูมิภาคอาเซียน (ASEAN Medicare reimbursement) ด้วยการทำความตกลงร่วมระหว่างประเทศให้กับรัฐบาลและบริษัทประกันสุขภาพในการยอมรับการเบิกจ่ายค่ารักษาพยาบาลเป็นรายโรค
- ๙. การพัฒนามูลค่าเพิ่มของกลุ่มผลิตภัณฑ์สุขภาพในลักษณะห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่ต้นน้ำและปลายน้ำ โดยการไร้พรมแดนการผลิตร่วมกัน เป็นพันธมิตรทางธุรกิจร่วมกับอาเซียนอื่น ทำให้เกิดความได้เปรียบเชิงแข่งขัน (Comparative Advantage) และลดต้นทุนการผลิต

ประเด็น Health tourism

- ๑. กำหนดความชัดเจนของ บทบาทของกระทรวงสาธารณสุข ของประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศผู้นำด้านบริการสุขภาพเพื่อสุขภาพในภูมิภาคอาเซียน ในการเป็นหน่วยงานหลัก หรือจัดตั้งให้มีหน่วยงานใหม่ในกำกับของรัฐ ที่ทำหน้าที่ขับเคลื่อนกลไกความร่วมมือระหว่างประเทศในภูมิภาคอาเซียน ภายใต้เงื่อนไขหรือข้อตกลงที่ยอมรับร่วมกันได้ เพื่อร่วมสร้าง พัฒนาและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์มาตรฐานสปาอาเซียน ให้เป็นจุดขายของบริการที่มีความโดดเด่นของภูมิภาค อีกทั้งเป็นหน่วยงานควบคุมระบบข้อมูล จัดกิจกรรมส่งเสริมการนำมาตรฐานไปใช้เพื่อการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภคด้านบริการสุขภาพ เยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากการรับบริการ รวมทั้งบูรณาการภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมการตลาดสปาไทยให้เป็นต้นแบบมาตรฐานสปาอาเซียน
- ๒. ผลักดันความร่วมมือระหว่างประเทศในอาเซียน โดยกำหนดทำที่ บทบาทในการเจรจากับประเทศอื่นหรือกลุ่มคู่ค้าสำคัญ เพื่อกำหนดเป้าหมายในการตลาดร่วมกัน โดยกำหนดให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคอาเซียน ในลักษณะวงแหวนแห่งโลกตะวันออก (Ring of Asia Sense Destination)
- ๓. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคม และสิ่งอำนวยความสะดวก โดยคำนึงถึงผู้ด้อยโอกาส และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ในเส้นทางวงแหวนแห่งโลกตะวันออก
- ๔. การพัฒนามาตรฐานบุคลากรในสายงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีความเชื่อมโยงและบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ทั้งสายการศึกษา การจ้างงาน การคุ้มครองแรงงาน และการพัฒนาทักษะ
- ๕. การจัดงานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของกลุ่มประเทศอาเซียนในประเทศไทย (ASEAN Health Tourism Festival) เพื่อส่งเสริมการตลาดและแลกเปลี่ยนการท่องเที่ยวในลักษณะวงแหวนแห่งโลกตะวันออก (Ring of Asia Sense Destination) ของกลุ่มประเทศอาเซียน ให้มีความสำคัญในเวทีการจัดงานระดับโลกเช่นเดียวกับงาน ITB Berlin